

### 1.3. 2022 metų Lietuvos baudžiamosios politikos aktualijos ir jos efektyvinimo kryptys

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos  
Baudžiamosios teisės ir proceso institutas

**Prof. dr. Andrius Nevera**

E. paštas: anevera@mruni.eu

**Dr. Dovilė Murauskienė**

E. paštas: dmurauskiene@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-22-01-03

**Santrauka.** Straipsnyje analizuojami reikšmingiausi 2022-ųjų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimai ir papildymai. Šiuos pakeitimus, visų pirma, lėmė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika ir Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėtos Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros dėl Pamatinių sprendimų 2002/584/TVR, 2002/584/TVR tam tikrų nuostatų neperkėlimo ir netinkamo perkėlimo į nacionalinę teisę, taip pat 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičiančios Tarybos sprendimą 2005/671/TVR netinkamo perkėlimo ir įgyvendinimo Lietuvos nacionalinėje teisėje. Be to, šiuos pakeitimus taip pat nulėmė siekis tobulinti baudžiamosios atsakomybės sąlygas už nusikaltimus Lietuvos valstybės Nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai. Svarbūs pakeitimai buvo padaryti siekiant spręsti ir uždraudimo naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones klausimą dėl tų kelių transporto priemonių vairuotojų, kurie pakartotinai daro nusikalstamas veikas būdami neblaivūs ar apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Išnagrinėjus atitinkamus Lietuvos baudžiamojo įstatymo pakeitimus, iškyla poreikis išskirti jų teigiamus ir neigiamus bruožus bei pasiūlyti papildomus ar net kitokius sprendimus, kurie Lietuvos baudžiamąją politiką darytų efektyvesnę. Straipsnyje kritiškai pasisakoma dėl baudžiamojo poveikio priemonių ir baudžiamumo griežtinimo, taip pat kritiškai vertinamos ir atitinkamų specialių atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšių formuluotės.

**Reikšminiai žodžiai:** pamatinis sprendimas, direktyva, Europos arešto orderis, padėjimas veikti prieš Lietuvos Respubliką, šnipinėjimas, žmogaus pagrobimas įkaitu, transporto priemonė, uždraudimas naudotis specialiomis teisėmis, terorizmas, neapykanta motyvuoti nusikaltimai, etninė kilmė, odos spalva.

#### Įvadas

2022 metais Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK) buvo keistas ir pildytas gana saikingai. Dalis pakeitimų padaryti dėl Lietuvos rinkimų sistemai reikšmingo konstitucinio įstatymo priėmimo, kuriuo buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos rinkimų kodeksas (toliau – Rinkimų kodeksas)<sup>1</sup>. 2022 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusiam Rinkimų kodekse *inter alia* įvestos naujos sąvokos (politinė organizacija, analitiniai centrai) ir, pagal Lietuvos Respublikos

<sup>1</sup> Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymas, TAR, 2022-07-19, Nr. 15851.

Konstitucijos (toliau – Konstitucija) pakeitimus<sup>2</sup>, reglamentuotas mero, kaip atskiro savivaldos instituto (savivaldos vadovo), o ne kaip savivaldybės tarybos nario, rinkimų klausimas. Būtent dėl šių priežasčių buvo tikslintas tik BK XXVI skyriaus pavadinimas ir keistos 175<sup>1</sup> bei 295 straipsnių dispozicijos<sup>3</sup>. Suderinti sąvokas prireikė ir dėl Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų įstatymo naujos redakcijos priėmimo<sup>4</sup>. Nuo 2023 m. sausio 1 dienos šis bendrųjų teisės normų aktas ne tik įgavo naują pavadinimą – Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sistemos įstatymas, bet juo taip pat naujai sprendžiamas bausmių vykdymo sistemos organizavimo klausimas, padidintos nuteistųjų bendravimo su artimaisiais galimybės, siekiama užtikrinti tvarią dinaminio saugumo segmento plėtrą bausmių vykdymo sistemoje ir plečiamos priemonės, padėsiančios motyvuoti nuteistuosius teigiamiems pokyčiams. Svarbu, kad šiame įstatyme atsisakoma pataisos įstaigos sąvokos ir pereinama prie laisvės atėmimo vietų įstaigų formuluotės. Būtent dėl to buvo priimtas 2022 m. birželio 28 dieną, priimant BK, 51, 67, 72<sup>4</sup> ir 82 straipsnių pakeitimo įstatymas<sup>5</sup> ir tam tikra prasme „kosmetiškai“ buvo pakeista baudžiamojo įstatymo redakcija.

Vertinant kitus BK pakeitimus, išskirtinos reikšmingesnės ir daugiau dėmesio vertos mūsų valstybės baudžiamosios politikos kryptys. Viena tokių krypčių – siekis kiek įmanoma labiau pažaboti žmonių norą vairuoti kelių transporto priemones būnant apsvaigus nuo alkoholio ar narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Dėl to 2022 m. spalio 10 d. buvo priimtas įstatymas Nr. XIV-1447, kuriuo buvo pakeista BK 68 straipsnio 2 dalis, nustatant, kad BK 281 straipsnio 2, 4, 6 dalyse ar 281<sup>1</sup> straipsnyje numatytas nusikalstamas veikas padariusiems asmenims teisė vairuoti kelių transporto priemones gali būti uždrausta nuo vienerių iki septynerių metų, jei šių nusikalstamų veikų padarymo metu tokiems asmenims jau buvo uždrausta naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones dėl nusikalstamos veikos, jo padarytos neblaivaus ar apsvaigusio nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų<sup>6</sup>. Taigi Lietuvos įstatymų leidėjas nusprendė imtis griežtesnių priemonių, tikėdamasis tokiu būdu sumažinti šių nusikaltimų skaičių. Kita vertus, svarbu pabrėžti, kad analizuojamas BK pakeitimas buvo nulemtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) 2020 m. liepos 24 d. nutarimo, kuriame buvo konstatuota, kad Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (toliau – Saugaus eismo įstatymas) 24 straipsnio 7 ir 8 dalyse nustatytas atimtos teisės vairuoti transporto priemones grąžinimo ne trumpesnis kaip dešimties metų terminas pagal savo pobūdį prilygsta sankcijai, taikomai asmeniui už antrą kartą padarytą teisės pažeidimą esant neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotikų, vaistų ar kitų svaigųjų medžiagų ar atitinkamai sankcijai, taikomai už asmens trečią kartą padarytą teisės pažeidimą, už kurio padarymą pagal įstatymus iš jo ši teisė atimama<sup>7</sup>.

Europos Komisija (toliau – Komisija) Lietuvai pateikė oficialų pranešimą dėl Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros Nr. 2020/2306 dėl 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (toliau – Pamatinis sprendimas 2002/584/TVR) tam tikrų nuostatų neperkėlimo

2 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 67, 119, 122, 124, 141 ir 143 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2022-04-21, Nr. 8142.

3 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXVI skyriaus pavadinimo, 175<sup>1</sup> ir 295 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2022-07-20, Nr. 15855.

4 Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo Nr. XIII-1387 pakeitimo įstatymas, TAR, 2022-07-15, Nr. 15553.

5 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 51, 67, 72<sup>4</sup> ir 82 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2022-07-15, Nr. 15557.

6 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68 straipsnio pakeitimo įstatymas, TAR, 2022-10-19, Nr. 21163.

7 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 24 d. nutarimas, TAR, 2020-07-24, Nr. 16411.

ir netinkamo perkėlimo į nacionalinę teisę, kuris tapo svarbia priežastimi keisti BK 9<sup>1</sup> straipsnį<sup>8</sup>. Didelės reikšmės šio BK straipsnio kaitai turėjo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) 2021 m. kovo 17 d. sprendime byloje *JR (C-488/19)* ir 2021 m. balandžio 29 d. sprendime byloje *X (C-665/20)* pateikti išaiškinimai dėl Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR 4 straipsnio 7 punkto b papunkčio<sup>9</sup> ir 4 straipsnio 5 punkto<sup>10</sup>. Įdomu pažymėti, kad BK 9<sup>1</sup>, 118 ir 119 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-1220 buvo parengtas dviejų ministerijų – Teisingumo ir Krašto apsaugos. Būtent šios ministerijos iniciatyva buvo pareikšta dėl poreikio keisti BK 118 ir 119 straipsnius, nustatant didesnes bausmes ir reglamentuojant atvejus, kada atitinkamus nusikaltimus padarę asmenys gali būti atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės.

Neabejotina, kad tiek padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką (BK 118 straipsnis), tiek šnipinėjimas (BK 119 straipsnis) yra labai reikšmingi nusikaltimai, kuriais kėsiniama į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką. Šių nusikalstamų veikų reikšmingumas ypač aktualus šiomis dienomis, kai tam tikra prasme visas pasaulis yra įtrauktas į 2022 m. vasario 24 d. Rusijos Federacijos pradėtą ir iki šiol besitęsiančią agresiją prieš Ukrainą. Būtent tokių ir panašių įvykių kontekste suaktyvėja atskirų asmenų veiksmai, kuriais siekiama pakenkti Lietuvos Respublikai<sup>11</sup>. Kita vertus, kyla klausimų dėl to, ar atsakomybės griežtinimas yra tikrai atgrasanti priemonė.

Dar viena kryptis – siekis BK normas, susijusias su terorizmo kontrole, galutinai adaptuoti prie 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičiančios Tarybos sprendimą 2005/671/TVR (toliau – Direktyva (ES) 2017/541)<sup>12</sup>. Direktyvos (ES) 2017/541 nuostatos į BK buvo perkeltos dar 2018 metais, priimant įstatymą Nr. XIII-1682, kuriuo buvo keičiami 178, 180, 181, 196, 197, 250, 250<sup>3</sup>, 252<sup>1</sup> straipsniai ir BK priedas<sup>13</sup>. Tačiau dalis tų problemų, kurios buvo nurodytos Komisijos oficialiame pranešime dėl Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės pažeidimo procedūros Nr. INFR(2021)2087, priimant nurodytą 2018 metų įstatymą nebuvo diskutuotos, todėl BK 251 ir 252 straipsnių dispozicijos nesulaukė jau tada reikalauto dėmesio<sup>14</sup>. Kita vertus, vertinant 2022 m. spalio 11 d. priimto įstatymo Nr. XIV-1451 normas<sup>15</sup>, kyla klausimas dėl to, ar jos sprendžia (ypač kiek tai susiję su BK 251 straipsniu) tas pro-

8 Plačiau žr. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9<sup>1</sup>, 118 ir 119 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 71<sup>1</sup>, 73, 77, 77<sup>1</sup>, 212, 254, 303 ir 327 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/12417e80598411ecacf0d54306d0ca27?jfwid=13vf82nm2h>.

9 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2021 m. kovo 17 d. sprendimas byloje *JR, C-488/19*, EU:C:2021:206.

10 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2021 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje *X, C-665/20*, EU:C:2021:339.

11 2022-08-05 Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokurorai, įvertinę turimą informaciją, pradėjo ikiteisminį tyrimą pagal BK 118 straipsnio 1 dalį. Tyrimas pradėtas dėl asociacijos „Tarptautinis geros kaimynystės forumas“ ir su juo susijusių asmenų galimo veikimo prieš Lietuvos Respubliką. Plačiau žr. <https://www.prokuraturos.lt/lt/tyrime-del-galimo-veikimo-pries-lietuvos-respublika-procesiniai-veiksmai/8752>.

12 „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 2017 m. kovo 15 d. dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR“, EUR-LEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541>.

13 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 196, 197, 250, 250<sup>3</sup>, 252<sup>1</sup> straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas, TAR, 2018-12-11, Nr. 20234.

14 Plačiau žr. 2018 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 250, 252<sup>1</sup> straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-2451, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/79247810e40611e894a78279b4c56611?jfwid=13vf82nik0>.

15 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 250, 251 ir 252 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2022-10-19, Nr. 21166.

blemas, kurios susijusios su valstybės baudžiamosios jurisdikcijos klausimais. Būtent šis aspektas ir tampa vienu iš svarbių šio tyrinėjimo aspektų vertinant baudžiamosios politikos efektyvumą ir atsižvelgiant į terorizmo grėsmių visuotiną pobūdį.

2022 m. balandžio 28 d. priimtas BK 60, 129, 135, 138, 169, 170, 170<sup>1</sup> ir 170<sup>2</sup> straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIV-1065 taip pat apspręstas Komisijos pranešimo dėl Lietuvai pradėtos Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros Nr. INFR(2021)2069 dėl 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis (toliau – Pamatinis sprendimas 2008/913/TVR) netinkamo perkėlimo ir įgyvendinimo Lietuvos nacionalinėje teisėje<sup>16</sup>. Komisijos nuomone, Lietuva neįvykdė savo įsipareigojimų, susijusių su Pamatinio sprendimo 2008/913/TVR tam tikrų normų, kurios susijusios su rasizmu ir ksenofobija, perkėlimu į nacionalinę teisę.

Minėtų BK pakeitimų esmė ta, kad buvo išplėstas sąrašas aplinkybių, dėl kurių asmenys ar asmenų grupė gali patirti neapykantos motyvuotas nusikalstamas veikas, įtraukiant odos spalvos ir etninės kilmės požymius; taip pat išplėstas BK 60 straipsnio 1 dalies 12 punktą – įtvirtintas sunkinančios aplinkybės požymis numatant, kad nusikalstama veika buvo padaryta dėl išankstinių neigiamų nuostatų grįsto priešiško; ta pačia apimtimi koreguotas BK 129 straipsnio 2 dalies 13 punkte, 135 straipsnio 2 dalies 13 punkte ir 138 straipsnio 2 dalies 12 punkte įtvirtintas šias nusikalstamas veikas kvalifikuojantis požymis.

Taigi aukščiau aktualizuotų BK pakeitimų ir papildymų tyrimas yra šio mokslinio straipsnio tikslas. Be to, analizuojant 2022 metų Lietuvos baudžiamosios teisės naujoves, siekiama išsiaiškinti, ar Lietuva pasirinko optimaliausią ir veiksmingiausią kelią, ar darant atitinkamus pakeitimus buvo įvertintos esamos ir netolimos ateities realijos.

Šiems tikslams įgyvendinti straipsnyje taikomi teisiniai tyrimams įprasti metodai (teisinės analizės, sisteminis, lyginamasis, teleologinis, istorinis ir kt.).

### 1.3.1. Teisinio reguliavimo specifika, susijusi su draudimu naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones

Pirmą kartą kelių transporto priemonės vairavimas apsvaigus nuo alkoholio buvo užfiksuotas 1897 metų rugsėjo 10 dieną. Šią dieną policijos pareigūnas sulaukė Londono taksi vairuotoją, kuris vėliau buvo nubaustas pinigine bauda dėl elektra varomos kelių transporto priemonės vairavimo esant neblaiviam<sup>17</sup>. Pati veika buvo kriminalizuota Jungtinėse Amerikos Valstijose tik 1906 metais. Pirmoji ši klausimą, nustačiusi iki 500 dolerių baudą arba iki 60 dienų įkalinimą, išsprendė Naujojo Džersio Valstija<sup>18</sup>. Nepaisant to, kad kelių transporto priemonės vairavimo esant neblaiviam baudžiamumas teisiškai nustatytas jau daugiau nei šimtmetį, ši problema iki šiol

16 Plačiau žr. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 129, 135, 138, 169, 170, 170-1 ir 170-2 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d6b9afd-21c4411ecad9fbbf5f006237b>.

17 „Who Was the First Person Arrested for Drunk Driving?“, <https://www.cartalk.com/blogs/jim-motavalli/who-was-first-person-arrested-drunk-driving>.

18 „Act Defining Motor Vehicles and Providing for the Registration of Same“, iš *Acts of the One Hundred and Thirtieth Legislature of the State of New Jersey and Sixty Second Under the New Constitution* (New Jersey: MacCrellish & Qugley, 1906), 177, 186, 196, <https://dspace.njstatelib.org/handle/10929/55079>. Tiesa, kai kuriuose šaltiniuose nurodoma, kad pirmoji valstija, kuri kriminalizavo aptariamą poelgį, buvo Niujorkas, nustatęs už šį nusikaltimą 1000 dolerių baudą arba įkalinimą iki vienerių metų. Plačiau žr. „History of DUI Laws“, <https://www.russmanlaw.com/blog/dwi/news/history-of-dui-laws>. Tačiau vertinant konkrečius JAV teisės aktus, akivaizdžiai matyti, kad šie duomenys nėra tikslūs.

išlieka itin opi tiek daugelyje pasaulio valstybių, tiek ir Lietuvoje.

Mūsų šalyje baudžiamoji atsakomybė vien tik už vairavimą kelių transporto priemonės arba mokymą ją vairuoti būnant apsvaigus nuo alkoholio pradėta taikyti nuo 2017 metų<sup>19</sup>. Tiesa, baudžiamoji atsakomybė galima tik tada, jei kaltininko kraujuje yra daugiau negu 1,5 promilės alkoholio. Neabejotina, kad tokie pokyčiai nulėmė šios srities nusikalstamumo atsiradimą, nes iki 2017 metų sausio 1 d. vien tik kelių transporto priemonės vairavimas apsvaigus nuo alkoholio buvo baudžiamas pagal tada galiojusio Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 126 straipsnio 4 dalį (2014 m. spalio 28 d. redakcija).

Nepaisant to, kad nauja nusikalstamumo rūšis pradžioje statistikoje atsispindėjo įspūdingais skaičiais (2017 m. nustatyti 5 093 tokie atvejai), vis dėlto kiekvienais metais buvo stebimas šių veikų darančių asmenų skaičiaus nors ir nedidelis, bet mažėjimas (2018 m. nusikalto 4 863 asmenys, 2019 m. – 4 580 asmenų, 2020 m. – 4 694 asmenys, 2021 m. – 4 432 asmenys)<sup>20</sup>. 2017–2019 metais 25 procentais mažėjo ir eismo įvykių dėl neblaivių vairuotojų kaltės skaičius. Taigi buvo akivaizdu, kad kelių transporto priemonės vairavimo esant neblaiviam kriminalizavimas davė teigiamų rezultatų. Tiesa, kelių transporto priemonės vairavimo apsvaigus nuo alkoholio kriminalizavimas iš karto sukėlė ir tam tikrą spektrą problemų. Pirmoji problema buvo siejama su tuo, kad už BK 281 straipsnio 7 dalyje numatyto nusikaltimo padarymą galėjo būti skiriama ir baudžiamoji poveikio priemonė – uždraudimas naudotis specialia teise (BK 68 straipsnis), kurios terminas buvo mažesnis nei padarius administracinį nusižengimą<sup>21</sup>. Atsižvelgiant į tai ir vertinant privalomumą visais atvejais, kai padaromas BK 281 straipsnyje numatytas nusikaltimas, svarstyti uždraudimo naudotis specialia teise taikymo klausimą, iškilo poreikis spręsti klausimą dėl šios baudžiamoji poveikio priemonės maksimalaus termino padidavimo dvejais metais<sup>22</sup>.

Didinant uždraudimo naudotis specialia teise terminą, buvo sprendžiama ir kita 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojusių BK pakeitimų problema, kuri siejosi su tuo, kad savo prigimtimi išskirtinai neatsargią kaltės formą nustatančiame BK 281 straipsnyje buvo įtvirtinta atsakomybė iš esmės ir už tyčinį nusikaltimą. Tačiau naujojo BK 281<sup>1</sup> straipsnio (Transporto priemonių vairavimas, kai vairuoja neblaivus asmuo) atsiradimas baudžiamoji įstatymo straipsnių sistemoje tik iš dalies išsprendė kaltės klausimo problemą. BK 281<sup>1</sup> straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad atsakomybė už šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką kyla ir tada, jei ji padaryta dėl neatsargumo. Kitaip tariant, įstatymų leidėjas nustatė, kad nusikaltimas, kurio sudėtis yra formali, gali būti padaromas ir tiesiogine tyčia, ir dėl neatsargumo, nepaisant to, kad pagal BK 16 straipsnyje įtvirtintus nusikalstamo pasitikėjimo ir nusikalstamo neatsargumo apibrėžimus, nei vienas iš jų negali būti pritaikomas formaliai nusikaltimo ar baudžiamoji nusižengimo sudėčiai. Taigi jau kuris laikas susiduriama su situacija, kai tarpusavyje nedera BK specialiosios dalies norma, nustatanti atsakomybę už nusikaltimą, kuris gali būti padaromas ir dėl neatsargumo, su BK bendrosios dalies normomis, kurios neatsargios kaltės apibrėžimus sieja tik su materialiomis nusikalstamų veikų sudėtimis. Ši problema turi būti sprendžiama arba naikinant BK 281<sup>1</sup> straipsnio 2 dalį, arba keičiant BK 16 straipsnį

19 Lietuvos Respublikos baudžiamoji kodekso 47, 176, 220, 221, 272, 273, 281, 284 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2016-03-29, Nr. 6428. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso įsigaliojimo data buvo nustatyta nuo 2017 m. sausio 1 d., tai ir 2015 metais priimto įstatymo, išskyrus jo 1 straipsnį, įsigaliojimo data taip pat buvo nustatyta nuo 2017 m. sausio 1 d.

20 Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų reg. Nr. XIVP-1445(2), XIVP-1448(2) ir XIVP-1836, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f1fa4c10ee1111ec8a3a9ec3b65fdf23?jfwid=-grhau0vp4>.

21 Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 422 straipsnio 6 dalį teisė vairuoti transporto priemonę turi būti atimta laikotarpiui nuo vienerių iki ketverių metų, pagal 422 straipsnio 6 dalį – nuo vienerių iki ketverių metų, o pagal 423 straipsnio 4 dalį – nuo trejų iki penkerių metų, priklausomai nuo padaryto teisės pažeidimo.

22 Lietuvos Respublikos baudžiamoji kodekso 68, 281 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 281<sup>1</sup> straipsniu įstatymas, TAR, 2019-01-21, Nr. 859.

taip, kad jo normos apibrėžtų neatsargaus nusikaltimo apibrėžimą, esant formaliai nusikalstamos veikos sudėčiai. Tačiau moksliniame lygmenyje jau senokai yra pasisakyta dėl to, kad neatsargios veikos neteisėtumo turinį nusako jos padarinių ir poelgio žalingumas<sup>23</sup>.

Nepaisant minėtų ir neabejotinai bendraja prasme pozityvių sprendimų, nustatant baudžiamąją atsakomybę už vairavimą esant neblaiviam ir sprendžiant uždraudimo naudotis specialia teise termino padidinimo klausimą, vis dėlto 2020 metais atitinkamo nusikalstamumo kreivė pradėjo augti (palyginus su 2019 m., 2020 m. atvejų skaičius išaugo 23 proc.), o tai akivaizdžiai įrodo, kad bausmės ir dėl nusikalstamos veikos padarymo taikomų baudžiamojo poveikio priemonių atgrasantis poveikis yra silpnas. Tą patį galima pasakyti vertinant ir 2021 metų statistinius duomenis, kurie rodo, kad atitinkamais metais registruota 26 procentais mažiau įvykių nei 2020 metais<sup>24</sup>. Tačiau nežiūrint į tai, būtent ši statistika ir buvo pateikiama motyvuojant 2022 m. spalio 10 d. įstatymu Nr. XIV-1447 padaryto BK 68 straipsnio pakeitimo būtinumą. Papildomai akcentuota tik tai, kad Lietuvoje padažnėjo atvejų, kai BK 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalyse ir BK 281<sup>1</sup> straipsnyje aprašytus nusikaltimus padaro asmenys, kuriems jau buvo dėl to paties nusikaltimo padarymo uždrausta naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones<sup>25</sup>.

Charakterizuojant analizuojamą BK 68 straipsnio pakeitimą, pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kad jis yra susijęs tik su tiksline grupe – asmenimis, kurie padarė BK 281 straipsnio 2, 4, 6 dalyse ar 281<sup>1</sup> straipsnyje numatytus nusikaltimus, jei jų padarymo metu jiems jau yra uždrausta naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones dėl to, kad atitinkama veika buvo padaryta neblaivaus ar apsvaigusio nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Antra svarbi aplinkybė ta, kad šiems asmenims draudimas naudotis specialia teise gali būti nustatomas nuo vienerių iki septynerių metų. Kitaip tariant, įstatymų leidėjo logika gan paprasta: jei jau asmeniui buvo pritaikytas draudimas naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones dėl BK 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalyse ar 281<sup>1</sup> straipsnyje aprašytų nusikaltimų padarymo, tai tokiu atveju tas pats draudimas jam gali būti nustatomas kur kas ilgesniam terminui.

Vertinant šias teisinio reguliavimo naujoves manytina, kad jos greičiausiai neduos siekiamo teigiamo rezultato. Pavyzdžiui, net ir transporto priemonės konfiskavimas, kuris taikomas pagal BK 72 straipsnį, neatgraso nusikalsti. BK 68 straipsnyje nurodytus nusikaltimus padarę asmenys ir po transporto priemonės konfiskavimo dažnai pakartotinai sėda prie kelių transporto priemonės vairo būdami neblaivūs, daro nusikaltimus vairuodami kelis šimtus eurų kainuojančius automobilius. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad atitinkamo pobūdžio BK pakeitimas yra tam tikra prasme pagrindas tolesnei solidžią istoriją turinčiai BK ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) normų konkurencijai. 2022 m. spalio 10 dieną buvo priimtas įstatymas Nr. XIV-1446, kuriuo *inter alia* buvo pakeistas ir ANK 427 straipsnis, kuris taip pat nustatė maksimaliai galimą septynerių metų terminą dėl teisės vairuoti transporto priemones atėmimą už pakartotinę transporto priemonių vairavimą, kai tai daro neblaivūs arba apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vairuotojai. Galima konstatuoti, kad šiandien iš esmės susidariusi tokia pati situacija, kuri buvo konstatuota 2019 metais, argumentuojant BK 68 straipsnio pakeitimus, kuriais buvo siekiama nustatyti, kad uždraudimo naudotis specialia teise maksimalus terminas turi būti didesnis nei ANK<sup>26</sup>.

Prognuozuotina, kad ateityje gali atsirasti argumentų, kad santykyje su ANK būtina dar

23 Johannes Wessels, *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra* (Vilnius: Eugrimas, 2003), 216.

24 *Ibid.*, 20.

25 *Ibid.*

26 Plačiau žr. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=2vcant4jx&documentId=7e69f3c0155011e88a05839ea3846d8e&category=TAK>.

didinti dabar esantį maksimalų septynerių metų uždraudimo naudotis specialia teise terminą. Tokia tikimybė išlieka vertinant ir Saugaus eismo įstatyme buvusį teisinį reglamentavimą, kuris galiojo iki 2020 m. liepos 24 d. Konstitucinio Teismo nutarimo Nr. KT133-N10/2020 priėmimo, ir kuris jau buvo akcentuotas siūlant priimti galiojančius BK 68 straipsnio pakeitimus.

Šis kelias – tai kelias ne tik į minėtą ir beprasmišką teisės aktų konkurenciją, bet ir pagrindas totalitarinės sistemos priemonėms taikyti, kai tik baudžiamumas tampa svarbiausiu vadamosios „kovos“ su nusikalstamumu būdu. Būtent dėl šios priežasties mūsų valstybėje daugiausia dėmesio reikia skirti įvairiapusėms prevencinėms finansinių ir žmogiškųjų išteklių priemonėms. Tik taip ilgainiui bus pasiekta teigiamų rezultatų ir nereikės siekti mažinti atitinkamos rūšies nusikalstamumą motyvuoti jokio teigiamo ir ilgalaikio efekto neduodančiomis griežtomis baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis<sup>27</sup>.

### 1.3.2. Atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindai ir jų reglamentavimo tobulinimo gairės

Asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį (toliau – EAO) institutas BK buvo įtvirtintas 2004 metais, atsižvelgiant į Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR nuostatas, kurių inkorporavimas į Lietuvos teisę buvo apspręstas narystės ES siekiu. Iki aptariamų ir svarbią reikšmę šios teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose priemonės įgyvendinimui ir žmogaus teisių apsaugai turinčių pakeitimų BK 9<sup>1</sup> straipsnis buvo keistas du kartus. Taigi 2022 metų BK 9<sup>1</sup> straipsnio pakeitimas<sup>28</sup> yra trečias bandymas tinkamai reglamentuoti asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį sąlygas. Manytina, kad šis bandymas nebus paskutinis, nes jis skirtas ne asmens perdavimo pagal EAO vykdymo sąlygoms tobulinti, o iš esmės tam, kad būtų nutraukta Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėta ES teisės pažeidimo procedūra Nr. 2020/2306. Beje, tokios pačios nuomonės yra ir atitinkamų pakeitimų rengėjai, kurie pripažįsta, kad EAO išdavimo ir vykdymo praktika reikalauja platesnės sisteminės peržiūros, siekiant identifikuoti ir pašalinti sklاندus bendradarbiavimo trukdžius<sup>29</sup>. Tai yra svarbus aptariamų pakeitimų aspektas, liudijantis įstatymų leidybos chaotiškumą ir epizodiškumą.

Kita vertus, gilinantis į naujausius BK 9<sup>1</sup> straipsnio pakeitimus, pažymėtina, kad visi Lietuvos piliečių ir užsieniečių neperdavimo kitai ES valstybei narei pagrindai skirstomi į privalomus ir neprivalomus. Būtent tam tikro pagrindo priskyrimas atitinkamai grupei daro esminę įtaką įtariamojo ar nuteistojo asmens atsakomybei, jo teisiniui statusui ir tolimesniam gyvenimui. Dėl šios priežasties įstatymų leidėjas jau pirminiame Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR nuostatų perkėlimo į Lietuvos baudžiamąją teisę etape turėjo labai preciziškai išnagrinėti atitinkamo ES teisės akto nuostatas ir jas itin tiksliai reglamentuoti nacionaliniu lygiu. Tačiau tai nebuvo padaryta. Greičiausiai atitinkama situacija susiklostė dėl to, kad buvo netinkamai įvertinti abipusio baudžiamumo, apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo ir jo vykdymo senaties terminų

27 Apie tai, kad geriau nusikaltimus užkardyti nei bausti, dar XVIII a. yra pasisakęs Česare Beccaria. Plačiau žr. Česare Bekarija, *Apie nusikaltimus ir bausmes* (Vilnius: Mintis, 1992), 103. Vienas žymiausių baudžiamosios teisės specialistų Franzas von Lisztas XIX a. pabaigoje taip pat akcentavo tai, kad „gera socialinė politika yra geriausia baudžiamoji politika“. Plačiau žr. Aleksandras Dobryninas, Gintautas Sakalauskas ir Laima Žilinskienė, *Kriminologijos teorijos* (Vilnius: Eugrimas, 2008), 36.

28 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9<sup>1</sup>, 118 ir 119 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2022-06-01, Nr. 11875.

29 Plačiau žr. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9<sup>1</sup>, 118 ir 119 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 71<sup>1</sup>, 73, 77, 77<sup>1</sup>, 212, 254, 303 ir 327 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/12417e80598411ecacf0d54306d0ca27?jfwid=13vf82nm2h>.

bei valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principų svarbos EAO taikymui klausimai.

Nepaisant to, kad daug metų ES politika baudžiamosios teisės srityje yra paremta siekiu unifikuoti ES valstybių narių teisinį reglamentavimą, vis dėlto absoliutaus vienodumo pasiekti niekada nepavyks. Pavojingos veikos apibrėžtumo baudžiamajame įstatyme ir jos baudžiamumo nustatymo klausimai yra labai sąlygiški ir individualaus pobūdžio, ypač jei tai susiję su mokesčiais ir rinkliavomis, muitais ir valiutos keitimu. Būtent dėl šių priežasčių Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR nuostatos ir sukonstruotos taip, kad minėti aspektai būtų įvertinti sukuriant tokią situaciją, kad dėl ES valstybės narės individualaus požiūrio į veikos nusikalstamumo ir baudžiamumo nustatymą nebūtų visiškai užkirstas kelias itin efektyviam teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose instrumento taikymui. Šie argumentai taikytini vertinant ir apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo bei apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminų klausimus, kurie teisinio reglamentavimo prasme taip pat yra individualaus pobūdžio. Būtent dėl šių priežasčių jau pirminėje Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR inkorporavimo į BK stadijoje tai turėjo būti įvertinta ir nustatyta, kad šios aplinkybės negali būti EAO privalomo nevykdymo priežastis, nes vykdančioji teisminė institucija tokiais atvejais neabejotinai turi turėti diskreciją sprendžiant klausimą dėl asmens perdavimo (neperdavimo) kitai ES valstybei narei.

Svarbus klausimas nagrinėjamu aspektu yra ir valstybės baudžiamosios jurisdikcijos problema, kuri įgyvendinama pasitelkus tam tikrus jurisdikcijos principus. Būtina pažymėti, kad valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principų pasirinkimo ir jų reglamentavimo įvairių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose klausimai sprendžiami skirtingai<sup>30</sup>. Štai mūsų šalies baudžiamajame įstatyme nėra įtvirtinti individualių interesų apsaugos ir atstovavimo principai, o personalinis (BK 5 straipsnis) ir valstybės interesų apsaugos (BK 6 straipsnis) principai reglamentuoti nepaisant jiems nustatytų standartų, ypač kiek tai susiję su veikos abipusio baudžiamumo reikalavimo įgyvendinimu ir valstybės interesų spektru. Tam tikro pobūdžio problemos identifiкуotinos ir dėl teritorinio bei vėliavos principų reglamentavimo, taip pat ir dėl nusikalstamos veikos padarymo vietos taisyklių nustatymo<sup>31</sup>.

Taigi, jei dėl skirtingo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principų teisinio reglamentavimo Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 4 straipsnio 7 punkto b papunkčio sąvoka „už išduodančiosios valstybės narės teritorijos ribų padaryta nusikalstama veika“ būtų aiškinama nevienodai, o atsižvelgiant į nacionalinio reglamentavimo ypatumus, tada būtų susidurta su nusikaltimus padariusių asmenų nebaudžiamumo rizika, pakenkta teismo bendradarbiavimo priemonių veiksmingumui, suabejojama ES valstybių narių aukštu tarpusavio pasitikėjimo laipsniu. Būtent šie akcentai ir tapo svarbiausiais priimant 2021 m. kovo 17 d. sprendimą byloje *JR (C-488/19)*, o vėliau atitinkamai keičiant ir BK 9<sup>1</sup> straipsnį.

Reikšminga priežastimi perkeltant BK 9<sup>1</sup> straipsnio atitinkamus punktus į neprivalomų EAO nevykdymo pagrindų sąrašą tapo ir 2021 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje *X (C-665/20)*, kuriame *inter alia* akcentuota, kad, į nacionalinę teisę perkėlus vieną ar kelis Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 4 straipsnyje numatytus neprivalomojo nevykdymo pagrindus, valstybės narės negali numatyti, kad teisminės institucijos privalo atsisakyti vykdyti bet kokią EAO, formaliai patenkantį į minėtų pagrindų taikymo sritį, ir negali atsižvelgti į kiekvienam konkrečiam atvejui būdingas aplinkybes.

Galiausiai, akcentuotinas ir tas BK 9<sup>1</sup> straipsnio pakeitimas, kuris nustato, kad tik teismas sprendžia dėl asmens neperdavimo pagal EAO klausimą jei toks veiksmas pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. Pabrėžtina, kad Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jis nekeičia pareigos gerbti pagrindines teises ir pagrindinius teisinius

30 Plačiau žr. Andrius Nevera, *Valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principai* (Vilnius: MRU, 2006).

31 *Ibid.*, 32.



principus, įtvirtintus ES sutarties 6 straipsnyje, kuriame *inter alia* aukščiausiu ES lygiu nustatyta, kad ES pripažįsta 2000 m. gruodžio 7 d. ES pagrindinių teisių chartiją ir prisijungia prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Tai yra esminė ir principinė Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR nuostata.

Taigi, vertinant atitinkamą naujovę, pirmiausia kyla klausimas dėl to, ar aktuali BK 9<sup>1</sup> straipsnio 3 dalies 1 punkto redakcija nustato pareigą asmens neperdavimo klausimą spręsti tik teismui, o 2–5 punktuose nurodytais atvejais tai turi padaryti prašymą vykdanti Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (toliau – Generalinė prokuratūra), kuri Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR prasme taip pat yra teisminė institucija. Ieškant atsakymo į šį klausimą, aktualūs Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 73 ir 75 straipsniai, kurie atitinkamai reglamentuoja asmenų išdavimo (perdavimo) iš Lietuvos Respublikos ir supaprastintą asmenų išdavimo (perdavimo) iš Lietuvos Respublikos tvarką. Būtent šių straipsnių normose yra nustatyta, kad visus sprendimus dėl asmens perdavimo ar neperdavimo priima tik Vilniaus apygardos teismas. Jokių išimčių, kurie būtų susiję su tuo, kad sprendimą dėl asmens neperdavimo gali priimti prokuroras, nėra. Tačiau akivaizdu, kad, vertinant BK 9<sup>1</sup> straipsnio 3 dalies 2–5 punktuose nustatytus privalomus neperdavimo pagrindus, akivaizdžiai matyti, jog atitinkamose situacijose teismo vaidmuo, priimant sprendimą asmens neperduoti į EAO išdavusią valstybę, yra beprasmiškas. Kita vertus, problema ta, kad šiuo metu BPK nėra tokių normų, kurios sprendimo teisę neperduoti asmens dėl privalomo nevykdymo pagrindo (BK 9<sup>1</sup> straipsnio 3 dalies 2–5 punktai) suteiktų prokurorui. Žinoma, tokioje situacijoje prokuroras, argumentuodamas Konstitucija, bendraisiais teisės principais, o tam tikrais atvejais ir BPK 3 straipsniu (Aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas)<sup>32</sup>, galėtų spręsti dėl to, kad baudžiamasis procesas iš viso yra negalimas, todėl EAO vykdymo procesas nutrauktinas.

Visai kitokia situacija yra tada, kai kalbama apie BK 9<sup>1</sup> straipsnio 3 dalies 1 punkte įtvirtintą neperdavimo pagrindą, kuris kaip tik tiesiogiai ir susijęs su aktualizuotu teismo vaidmeniu priimant sprendimą. Vystant šį klausimą svarbus aspektas yra tai, kad Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 3 straipsnyje (Europos arešto orderio privalomo nevykdymo pagrindai) šio pagrindo nėra.

Minėta, kad jis visiškai pagrįstai BK 9<sup>1</sup> straipsnyje nurodomas ES sutarties 6 straipsnio pagrindu. Kita vertus, jo svarba kildinama ir iš Konstitucijos. Tačiau aptariamo pakeitimo kontekste peršasi mintis, kad BK 9<sup>1</sup> straipsnio 3 dalies 1 punkte įtvirtintas EAO nevykdymo pagrindas yra tik sąlygiškai privalomas, nes teismas privalo kaskart individualiai vertinti situaciją ir spręsti dėl faktų, kurie leidžia daryti išvadą, kad asmens perdavimas pažeis pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. Būtent dėl šios priežasties BK 9<sup>1</sup> straipsnio 3 dalies 1 punkte įtvirtintas EAO nevykdymo pagrindas yra specifinis, ir visiškai atskiras EAO nevykdymo pagrindas turėtų būti reglamentuotas atsietai nuo BK 9<sup>1</sup> straipsnio 3 ar 4 dalies. Manytina, kad specifinio reglamentavimo šis pagrindas (jo taikymo prasme) turi sulaukti ir procesiniame įstatyme, ypač omenyje turint tą aplinkybę, kad dėl tam tikrų žmogaus teisių ir (ar) pagrindinių laisvių pažeidimo grėsmės gali būti sprendžiama prokuratūros lygyje, t. y. pirminiame etape eliminuojant teismą. Šios nuostatos pagrindimas siejamas su akivaizdžiais ir teismo vertinimo nereikalaujančiais žmogaus teisių ir (ar) pagrindinių laisvių pažeidimo atvejais (pvz., asmeniui gresia įkalinimas iki gyvos galvos, o prašančiojoje valstybėje nėra galimybės šią bausmę pakeisti terminuoto laisvės atėmimo bausme).

32 Būtų idealu, jei nurodomą sprendimą galima būtų priimti tik BPK 3 straipsnio normų pagrindu, tačiau jame nėra ar net ir negali būti reglamentuojami šie EAO nevykdymo pagrindai: asmuo pagal amnestijos aktą ar malonės tvarka Lietuvos Respublikoje atleistas nuo bausmės už jo padarytą nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas EAO, atlikimo; asmeniui paskirta bausmė įvykdyta, tebevykdoma ar nebegali būti vykdoma pagal nuteisusios valstybės įstatymus; asmuo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės. Būtent dėl šios priežasties prokuroro sprendimas nevykdyti EAO turi būti argumentuojamas plačiau.

Papildomai pasisakytina dėl to, kad, diskutuojant dėl asmens perdavimo pagal EAO pagrindų ir proceso tobulinimą, turi būti įvertinta ir tai, kad žmogaus teisių ir (ar) pagrindinių laisvių pažeidimo akivaizdus pavojus gali iškilti ir po teismo sprendimo perduoti asmenį įsiteisėjimo. Ši problema aktuali ir ekstradicijos sąlygų bei proceso prasme, todėl, sprendžiant klausimą dėl kompleksinės ir su EAO vykdymu susijusių BK ir BPK normų kaitos, tas pats turi būti padaryta ir ekstradicijos instituto lygiu.

### 1.3.3. Baudžiamosios atsakomybės už padėjimą kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką ir šnipinėjimą griežtinimo pagrindai ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės problematika

Minėta, kad 2022 m. gegužės 24 d. įstatymu Nr. XIV-1117 buvo pakeisti ir BK 118 (Padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką) ir 119 (Šnipinėjimas) straipsniai, padidinant atitinkamų normų sankcijose numatytos terminuoto laisvės atėmimo bausmės minimumus, reglamentuojant šiuos nusikaltimus padariusių asmenų atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės ir nustatant juridinių asmenų baudžiamąją atsakomybę. Nurodyti nusikaltimai reglamentuoti BK XVI skyriuje, kuris skirtas nustatyti atsakomybei už tokias pavojingas veikas, kurias darant kėsiamasi į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką. Šių vertybių apsauga buvo ir yra aktuali kiekvienam suverenui įvairiais jo gyvavimo etapais. Senesniais laikais tokie nusikaltimai, kuriuos galima vadinti valstybiniais ar politiniais, buvo siejami su valdovu, kuris buvo tapatinamas su valstybe<sup>33</sup>. Tarpukario Lietuvoje (1919–1940 m.) politiniai nusikaltimai buvo reglamentuoti 1903 m. Baudžiamajame Statute (108–137 straipsniai)<sup>34</sup>, specialiuose įstatymuose<sup>35</sup>, jų apibrėžimus taikė ir teisinės institucijos – politinė policija, prokuratūra ir teismai, kurie apkaltinamuoju nuosprendžiu galutinai ir sukonstruodavo politinį nusikaltimą<sup>36</sup>.

Didžiąją svarbą BK XVI skyriaus straipsnių normose apibrėžti nusikaltimai įgauna pastaruosiu laiku, kai nuo 2022 metų vasario 24 dienos vyksta Rusijos Federacijos brutali karinė invazija į Ukrainą. Būtent tokiais ir panašiais laikotarpiais suaktyvėja priešišku valstybių ir joms prijaučiančių asmenų veikla, kuri turi didžiulį potencialą peraugti į BK XVI skyriuje nurodytus nusikaltimus, o ypač į padėjimą kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką ar šnipinėjimą<sup>37</sup>. Tiesa, statistiniai duomenys rodo nedidelį šių nusikaltimų skaičių. 2016–2022 m. registruoti du padėjimo kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką ir trys šnipinėjimo atvejai<sup>38</sup>. Per visą nuo Nepriklausomybės atkūrimo laikotarpį yra nuteisti tik aštuoni asmenys, ir tik už šnipinėjimą, skiriant jiems nuo trejų iki dešimties su puse metų laisvės atėmimo bausmės<sup>39</sup>.

Esant tokiai padėčiai, konkrečių sankcijų griežtinimo (už padėjimą kitai valstybei veikti

33 Sigita Černevičiūtė, *Politiniai nusikaltimai Lietuvoje 1919–1940 m.: teisėkūra ir teismų praktika* (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2019), 6.

34 *Baudžiamasis statutas: su papildymais* (Kaunas: „Literatūros“ knygynas, 1930), <https://biblioteka.lka.lt/data/Statutai/1931-1935/pilni/1931-baudziamasis%20statutas-su%20papildymais-IIIleidimas-privatus.pdf>.

35 Černevičiūtė, *supra note*, 33: 104–144.

36 *Ibid.*, 269.

37 Informacijos apie tokius asmenis rinkimas, jos apdorojimas ir kitokia veikla, kuri susijusi su žvalgyba ir kontržvalgyba, yra Lietuvos Respublikos saugumo departamento ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos kompetencija. Plačiau žr. <https://www.vsd.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/> ir <https://kam.lt/antrasis-operatyviniu-tarnybu-departamentas/>.

38 Plačiau žr. <https://ird.lt/lt>.

39 Plačiau žr. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9<sup>1</sup>, 118 ir 119 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 71<sup>1</sup>, 73, 77, 77<sup>1</sup>, 212, 254, 303 ir 327 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/12417e80598411ecacf0d-54306d0ca27?jfwid=13vf82nm2h>.

prieš Lietuvos Respubliką laisvės atėmimo bausmės minimumas padidėjo nuo trijų mėnesių iki dvejų metų, už paprastą šnipinėjimą (BK 119 straipsnio 1 dalis) – nuo dvejų iki ketverių, o už kvalifikuotą (BK 119 straipsnio 2 dalis) – nuo trejų iki šešerių metų) racionaliai paaiškinti negalima. Tokia įstatymų leidėjo (taip pat ir projekto autorių) elgsena neturi nieko bendro su nusikalstamumo tendencijomis ir galėtų būti paaiškinama tik noru parodyti savo *kvazi* veiklumą siekiant apsaugoti neginčijamai svarbias vertybes. Ją galima vertinti ir kaip norą akcentuoti vieną ar kitą nusikalstamą elgesį ginant tam tikras vertybes, o ne kaip tinkamą reakciją į tam tikrą padėtį<sup>40</sup>.

Žinoma, analizuojamus pokyčius galima būtų pateisinti BK 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintu vienu iš bausmės tikslu, kuris *expresis verbis* reflektuoja įbauginimo teorijos atstovų idėją, kad bausme reikia įbauginti ne tik nusikaltimą darantį asmenį siekiant, kad jis daugiau nenusikalstų, bet ir atgrasyti kitus asmenis, kad jie taip pat to nedarytų. Tenka apgailestauti, kad nepaisant to, jog kitų asmenų atgrasymo nuo nusikalstamos veikos darymo kaip bausmės tikslo ydingumas iš esmės jau kurį laiką yra papildomo įrodinėjimo nereikalaujanti tiesa, jis periodiškai atgaivinamas Lietuvos įstatymų leidyboje, o tai tam tikra prasme lemia mūsų šalies baudžiamosios politikos išskirtinį griežtumą.

Minėta, kad efektyviausiai nusikalstamumą mažina įvairios prevencinės priemonės. Papildomai dar galima būtų paminėti tai, kad žmogaus atsiribojimą nuo nusikalstamo elgesio gali lemti ir efektyvi teisės saugos institucijų, o konkrečiu atveju – žvalgybą ir kontržvalgybą vykdančių institucijų veikla. Taigi, manytina, kad atitinkamų pataisų autoriai neturėjo ir negalėjo turėti motyvų, kurie lemtų realų poreikį griežtinti bausmę už padėjimą kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką ir šnipinėjimą.

Kitokio vertinimo susilaukia sprendimai nustatyti juridinių asmenų atsakomybę ir įvesti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutą. Neabejotina, kad siekiant veikti prieš Lietuvos Respubliką ar šnipinėti gali būti kuriamos tam tikros organizacijos, kurios pirminėje savo stadijoje gali net neturėti nieko bendro su atitinkamų nusikaltimų darymu, tačiau vėliau jomis pasinaudojama šiuo tikslu.

Taip pat pakankamai senai buvo būtina spręsti klausimą ir dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės tų asmenų, kurių veiksmai atitinka konkrečios analizuojamos veikos sudėtį, bet jų suteikta informacija yra vertinga nustatant užsienio valstybės ar jos organizacijos atstovus ir jų vykdomą veiklą, kuri nukreipta prieš Lietuvos Respublikos konstitucinę santvarką, suverenitetą, teritorijos vientisumą, gynybos ar ekonomikos galią. Tačiau svarbu pabrėžti, kad savo esme pozityvus įstatymų leidėjo sprendimas nėra visavertiškas ta prasme, kad atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės galima būtų tik tada, jei jis prisipažino padaręs nusikalstamą veiką ir aktyviai bendradarbiavo BK 118 straipsnio 2 dalyje ar 119 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytais tikslais iki jo pripažinimo įtariamuoju momentu.

Problema ta, kad atitinkamų normų galiojančios redakcijos specifiškai sprendžia momentu, iki kada kaltininkas turi prisipažinti padaręs nusikalstamą veiką ir aktyviai bendradarbiauti klausimą. Nėra aišku, ir tai, su kuo kaltininkas turi bendradarbiauti ir kokių nusikalstamų veikų padarymas turimas omenyje.

Pažymėtina, kad, nors BK specialiosios dalies normose (147<sup>2</sup> straipsnio 2 dalis, 182<sup>1</sup> straipsnio 2 dalis, 189<sup>1</sup> straipsnio 2 dalis, 226 straipsnio 6 dalis ir 227 straipsnio 6 dalis) yra naudojama formuluotė „iki jo pripažinimo įtariamuoju“, atsižvelgiant į BPK normas, kurios nustato įtariamojo statuso atsiradimą (BPK 21 straipsnio 2 ir 3 dalys), galima teigti, kad ji nėra tinkama. Ši išvada darytina, kadangi pagal BPK pripažinimas įtariamuoju siejamas su asmeniu, kuris slapstosi ar jo buvimo vieta nežinoma. O nagrinėjamų normų prasme iš atitinkamo asmens

40 Gintautas Sakalauskas, Skirmantas Bikelis, Vaidas Kalpokas ir Aušrinė Pocienė, „Baudžiamoji politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai“, *Teisės instituto mokslo tyrimai* 8 (2012), 120.

reikalaujama aktyvaus veiksmo, kuris tikrai neturi nieko bendra su slapstymusi. Taigi kritikuojama formuluo­ tė turi būti apsva­ rstyta iš naujo ir keičiama į kitą: „iki asmeniui tampa­ nt įtariamuo­ ju“.

Kita vertus, manytina, kad BK 118 ir 119 straipsnių prasme į prisipa­ žinimo klausimą turi būti pažiū­ rėta dar plačiau, nes sąsajos su įtariam­ ojo statusu gali mažinti ar net elimi­ nuoti asmens motyvaciją prisipa­ žinti padarius veiksmus, kurie kvalifikuojami kaip padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką ar šnipinėjimas. O tam tikrais atvejais, t. y. kai kaltininko vieta nežinoma, galimybės prisipa­ žinti padarius atitinkamus nusikaltimus gali net ir nebūti dėl pri­ imto nutarimo asmenį pripa­ žinti įtariamuoju. Kur kas universalesnis ir teisingesnis sprendimas galėtų būti nustatymas galimybės asmeniui prisipa­ žinti padarius nusikaltimą ir suteikti svarbią informaciją iki apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo, nes būtent nuo jo jis ir yra atleidžiamas.

Diskutuotinos ir kitos BK 118 straipsnio 2 dalies ir 119 straipsnio 2 ir 3 dalių formuluo­ tės: „prisipa­ žino padaręs nusikalstamą veiką“ ir „bendradarbiavo nusta­ tant <...>“. Pirmuoju atve­ ju problema identifikuojama dėl to, kad nusikalstamos veikos sąvoka yra siejama su nusikaltimu ir baudžiamuoju nusi­ žengimu (BK 10 straipsnis). O BK 118 straipsnio 1 dalyje ir BK 119 straips­ nio 1 ir 2 dalyse aprašytos pavojingos veikos yra nusikaltimai. Būtent dėl šios priežasties nėra aišku, ar konkrečiu atveju omenyje turimi tik nurodyti nusikaltimai, ar kur kas platesnis pavo­ jingų veikų spektras. Žinoma, siaurina­ mai ir sistemoje aiškinant atitinkamą formuluotę, galima konstatuoti, kad omenyje turimas arba padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką, arba šnipinėjimas. Tačiau ganėtinai solidžią ir ilgalaikę įstatymų leidybos patirtį turinti valstybė turėtų aiškiai atriboti nusikalstamos veikos rūšis ir konkrečioje situacijoje naudoti aiškias ir tin­ kamas jos rūšis.

Panaši situacija susidariusi ir dėl kitos formuluotės, kuri labai glaudžiai susijusi su pri­ sipa­ žinimo padarius atitinkamus nusikaltimus momentu. Paprastai kaltininko bendradarbiavi­ mas baudžiamajame procese siejamas su teisėsaugos institucijomis, nes būtent jų atstovams ir pareiškiamas prisipa­ žinimas padarius atitinkamą nusikaltimą, jiems dalyvaujant atliekami tai fik­ suojantys procesiniai veiksmai (BK 147<sup>2</sup> straipsnio 2 dalis, 182<sup>1</sup> straipsnio 2 dalis ir 189<sup>1</sup> straips­ nio 2 dalis). Tačiau BK 118 ir 119 straipsniuose nurodytų veikų identifikavimas yra ne teisėsau­ gos, o žvalgybos institucijų (Valstybės saugumo departamento ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos) veikla. Šioms institucijoms yra reikšminga ir kaltininko valdoma informacija. Todėl gali susiklostyti tokia situacija, kai kaltininkas vertingą ir BK 118 straipsnio 2 dalyje ir 119 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytą informaciją suteiks (o būtent tai ir yra tokio pobūdžio byloje bendradarbiavimo išraiška) tik žvalgybos institucijų pareigūnams. Ar toks elgesys reikš, kad kaltininkas įgyvendino nagrinėjamą įstatymo reikalavimą, ar reikės laukti, kol jis svarbią informaciją suteiks ir teisėsaugos institucijoms. Jei pakanka informacijos perdavimo žvalgybos institucijų atstovams fakto, tai tada kyla klausimas, kaip tai bus užfiksuo­ jama ir atsispindės ikiteisminio tyrimo medžiagoje. Atsakymai į šiuos klausimus praktikoje bus pateikti dar negreitai, nes atitinkami nusikaltimai yra pavieniai ir pirmojo atleidimo nuo bau­ džiamosios atsakomybės atvejo galima laukti ilgai. Tačiau šiandien vienareikšmiškai aišku, kad dėl nurodytus nusikaltimus darančių asmenų valdomos informacijos jautrumo ir painios formu­ lotės gali būti tokių situacijų, kurios pareikalaus nestandartinių procesinių sprendimų, kuriais bus įforminamas kaltininko bendradarbiavimo faktas.

#### **1.3.4. Baudžiamąjį teisinio reguliavimo, susijusio su atsakomybe už kai kuriuos teroristinius nusikaltimus, tobulinimas**

2021 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos gautame Komisijos

oficialiame pranešime dėl ES teisės pažeidimo procedūros Nr. INFR(2021)2087 dėl 2017 m. kovo 15 d. Direktyvos (ES) 2017/541 netinkamo perkėlimo ir įgyvendinimo Lietuvos nacionalinėje teisėje akcentuojama, kad Lietuva neįvykdė savo įsipareigojimų, susijusių su Direktyvos (ES) 2017/541 2 straipsnio 3 punkto, 3 straipsnio 1 dalies b, c ir e punktų, 24 straipsnio 2 ir 3 dalių bei 25 straipsnio perkėlimu į nacionalinę teisę. Šie straipsniai susiję su teroristinės grupės apibrėžimu, pasikėsinimu į asmens fizinę neliečiamybę, žmogaus pagrobimu ar laikymu įkaitu, orlaivių, laivų ar kitų viešojo ar krovininio transporto priemonių užgrobimu terorizmo tikslais, taip pat su pagalba terorizmo aukoms ir jų apsauga.

2021 m. sausio 14 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas, kurio normos pašalino tas Direktyvos (ES) 2017/541 straipsnių perkėlimo į nacionalinę teisę spragas, kurios buvo susijusios su šio ES teisės akto 24 straipsnio 2 ir 3 dalimi bei 25 straipsniu<sup>41</sup>. Taigi, akivaizdžiai matyti, kad, teikiant pretenzijas dėl Direktyvos (ES) 2017/541 atitinkamų normų neįgyvendinimo, nebuvo vertinta Lietuvos pažanga. Dar keistesnė situacija yra susidariusi dėl Komisijos pretenzijos, kuri susijusi su teroristinės grupės apibrėžimu. Esmė ta, kad, vertinant Komisijos pranešimo įteikimo Lietuvai laiką, jau tada buvo akivaizdu, jog 2013 metų liepos 2 d. įstatymu Nr. XII-497 padaryti BK pakeitimai<sup>42</sup> neabejotinai yra pakankami, kad būtų įgyvendintos Direktyvos (ES) 2017/541 2 straipsnio nuostatos, susijusios su teroristinės grupės apibrėžimu. Žinoma, jei BK 249<sup>1</sup> straipsnio normas vertinti izoliuotai nuo BK 25 straipsnio normų, tai tikrai gali susidaryti įspūdis, kad Lietuva ignoravo ES teisės imperatyvus. Tačiau sisteminė BK normų analizė šią prielaidą paneigia. Taigi ne visada Komisijos reiškiamos pastabos ir teikiami nurodymai yra pagrįsti ir daromi visapusiškai išnagrinėjus aktualius pakeitimus ir nacionalinio reglamentavimo ypatumus. Tačiau visiškai kitoks vertinimas taikytinas toms Komisijos pastaboms, kurios susijusios su Direktyvos (ES) 2017/541 3 straipsnio 1 dalies b, c ir e punktų įgyvendinimu mūsų baudžiamajame įstatyme.

Pirma, tikrai neaišku, kodėl nebuvo vertinta tai, kad Direktyvos (ES) 2017/541 3 straipsnio 1 dalies b punktas orientuoja į privalomumą BK 250 straipsnio 1 dalyje nustatyti atsakomybę už bet kokio sunkumo sveikatos sutrikdymą, padarytą teroristiniais tikslais, o ne apsiriboti tik nesunki sveikatos sutrikdymu kaip pirmine baudžiamosios atsakomybės sąlyga. Manytina, kad greičiausiai šią spragą lėmė įsitikinimas, kad atsakomybė už nežymų sveikatos sutrikdymą neturėtų kilti pagal BK 250 straipsnio 2 dalį, nes, šią normą palyginus su BK 140 straipsnio (Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas) normomis, tarsi susiduriama su labai ryškia gresiančios laisvės atėmimo bausmės disproporcija (pagal BK 140 straipsnį maksimalus laisvės atėmimas nustatytas iki dvejų metų, o pagal BK 250 straipsnio 2 dalį – iki dešimties metų).

Tačiau pažymėtina, kad BK 250 straipsnio esmė ta, jog jo normų saugoma baudžiamąjo įstatymo vertybė pirmiausia yra ne sveikata, o visuomenės saugumas. Būtent į šį aspektą ir reikėjo kreipti dėmesį sprendžiant dėl Direktyvos (ES) 2017/541 3 straipsnio 1 dalies b punkto nuostatos perkėlimo į BK. Be to, abejonės dėl sankcijų disproporcijos nepagrįstos ir dėl to, kad BK 250 straipsnio 2 dalies sankcija yra nuo trijų mėnesių iki dešimties metų laisvės atėmimo, o tai leidžia teismui kaltininkui parinkti tikrai adekvatų laisvės atėmimo bausmės terminą, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes ir pavojingos veikos sukeltų padarinių pobūdį.

Antra, akivaizdus įstatymų leidėjo brokas yra ir ignoravimas imperatyvų, kurie susiję su poreikiu baudžiamąją atsakomybę nustatyti už viešojo ar krovininio transporto priemonės pagrobimą teroristiniais tikslais (Direktyvos (ES) 2017/541 3 straipsnio 1 dalies e punktas) BK

41 Lietuvos Respublikos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas, TAR, 2021-01-20, Nr. 908.

42 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 250, 250<sup>1</sup>, 251 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 249<sup>1</sup>, 250<sup>2</sup>, 250<sup>3</sup>, 250<sup>4</sup>, 250<sup>5</sup>, 252<sup>1</sup> straipsniais įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-07-13, Nr. 75-3768.

251 straipsnio kontekste. 2013 m. liepos 2 d. BK 251 straipsnio redakcija nustatė, kad baudžiamoji atsakomybė už viešojo ar krovinio transporto priemonės pagrobimą teroristiniais tikslais buvo galima tik tada, jei tai padaroma panaudojus šaunamąjį ginklą, sprogmenį ar kitą orlaivio, laivo ar kitos viešojo ar krovinio transporto priemonės įgulos ar keleivių arba stacionarioje platformoje kontinentiniame šelfe esančių asmenų gyvybei ar sveikatai pavojingą priemonę. Kitaip tariant, atitinkama formuluotė nenumatė baudžiamosios atsakomybės tiesiog už viešojo ar krovinio transporto priemonės pagrobimą teroristiniais tikslais. 2022 metais padarytais BK 251 straipsnio pakeitimais buvo sujaukta šio straipsnio normų buvusi darba ir pakartotinai kriminalizuotas viešosios ar krovinio transporto priemonės pagrobimas, kuris jau senai baudžiamas pagal atitinkamas BK 178, 180 ir 182 straipsnių normas.

BK 251 straipsnio normų saugoma pagrindinė vertybė yra visuomenės saugumas. Būtent dėl to, taip pat turint omenyje orlaivio ar stacionarios platformos, kaip nekilnojamųjų daiktų teisinį statusą, akivaizdžiu dalyku tampa jų užgrobimo net ir ne teroristiniais tikslais pavojingumas. Be to, už šių objektų užgrobimą (pagrobtį jų dėl nekilnojamojo turto teisinio statuso negalima) specifinį baudžiamumą įpareigoja nustatyti ir tarptautinės sutartys<sup>43</sup>. Tačiau viešojo ar krovinio transporto priemonės pagrobimas be teroristinių tikslų neturi jokio padidinto pavojingumo ir niekaip nesusijęs su visuomenės saugumu, todėl negali būti baudžiamas pagal BK 251 straipsnį. Tai gali būti daroma tik tada, jei atitinkamas poelgis atliekamas minėtais ir Direktyvoje (ES) 2017/541 akcentuojamais teroristiniais tikslais. Taigi, siekiant įgyvendinti Direktyvos (ES) 2017/541 3 straipsnio 1 dalies e punkto nuostatas, BK 251 straipsnio normų sistemoje reikėjo sukurti gan specifinę 4 dalį, kurioje viešosios ar krovinio transporto priemonės pagrobimas būtų susietas išskirtinai su teroristiniais tikslais ir nuo buvusios formuluotės atskirtas logine jungtimi „arba“.

Kita vertus, norėdamas išspręsti Komisijos akcentuotas BK 251 straipsnio problemas, įstatymų leidėjas nepastebėjo, kad Lietuvos jurisdikcija dėl poelgių, kurie padaryti stacionarios platformos atžvilgiu, yra labai ribota ir gali būti paremta tik personaliniu principu (BK 5 straipsnis), nors 1988 m. Protokolo dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą 3 straipsnyje įtvirtintas imperatyvas *inter alia* nustatyti savo jurisdikciją ir tada, jei valstybės kontinentiniame šelfe esančioje platformoje ar atitinkamai prieš ją padaromos Protokolo 2 straipsnyje nurodytos veikos, siekiant priversti fizinį ar juridinį asmenį atlikti kokį nors veiksma ar susilaikyti nuo jo, arba, be šios sąlygos, atsižvelgiant į tai, kaip numato vidaus teisė, padaryti bet kurį iš 2 straipsnio 1 dalies b ir c punktuose nurodytų nusikaltimų, jeigu toks grasinimas gali kelti grėsmę stacionarios platformos saugai.

Skamba paradoksaliai, bet tuo atveju, jei atitinkamas pavojingas veikas padarys ne Lietuvos piliečiai ar nuolat Lietuvoje negyvenantys užsieniečiai, tai jų nebaudžiamumas pagal BK bus garantuotas. To priežastis gan paprasta, bet kartu ir sudėtinga: Lietuvos kontinentinis šelfas nėra jokios pakrantės valstybės teritorijos dalis, todėl nėra galimybės savo baudžiamąją jurisdikciją dėl čia padarytų nusikaltimų remti teritoriniu principu. Todėl, siekiant šią įsisenėjusią problemą spręsti, būtina praplėsti valstybės interesų apsaugos principą (BK 6 straipsnis) ir įtvirtinti individualių interesų apsaugos principą. Taip pat turi būti iš naujo įvertintos ir BK 8 straipsnio nuostatos, nes dėl daugelio užsienyje galimai padaromų nusikaltimų jos nustato neįgyvendinamas veikų abipusio baudžiamumo principo nuostatas<sup>44</sup>.

Trečia, Komisijos pastabos ir nurodymai buvo pagrįsti ir dėl Direktyvos (ES) 2017/541

43 1970 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu, *Valstybės žinios*, 1997-03-05, Nr. 19-417; 1988 m. Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą, *Valstybės žinios*, 2003-01-24, Nr. 8-267.

44 Nevera, *supra note*, 30: 110–125, 148–155.

3 straipsnio 1 dalies c punkto neperkėlimo į BK, nes 2007-06-28 redakcijos BK 252 straipsnio 1 dalis nustatė atsakomybę už žmogaus pagrobimą ar pagrobto žmogaus laikymą įkaitu tik tada, kai iš tarptautinės viešosios organizacijos, valstybės ar jos institucijos reikalaujama atlikti bet kokią veiksmą ar susilaikyti nuo veiksmų. Tai reiškė, kad Lietuvoje nebuvo nustatyta atsakomybė už papildomus teroristinius tikslus, kurie susiję su siekiu stipriai įbauginti gyventojus arba rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindines politines, konstitucines, ekonomines ar socialines šalies ar tarptautinės organizacijos struktūras. Akivaizdu, kad šių teroristinių tikslų eliminavimas buvo sukūręs terpę veikti iš esmės nusikalstamai, bet pagal BK tokie poelgiai negalėjo būti vertinami. Tačiau, skirtingai nei prieš tai aptartu atveju, BK 252 straipsnio 1 dalies pakeitimas buvo padarytas sumaniai: dispozicijoje atsisakyta detalizuoti teroristinius tikslus, nes tai padaryta 252<sup>1</sup> straipsnio 3 dalyje. Kitaip tariant, buvo išvengta normų dubliavimo ir užtikrintas tikslus ES normų perkėlimas ir didelio pavojingumo veikų baudžiamumas.

### 1.3.5. Baudžiamosios atsakomybės už neapykanta motyvuotas nusikalstamas veikas pokyčiai

Nusikalstamos veikos, kurių motyvas yra neapykanta ir (ar) išankstinis šališkumas tam tikrais požymiais pasižymintiems asmenims (jų grupei), tarptautinės bendruomenės priskiriamos prie veikų, keliančių didžiausią grėsmę demokratinėms vertybėms, visuomenės saugumui ir pliuralistinės visuomenės tinkamam egzistavimui. Taip yra dėl kelių priežasčių. Visų pirma, tokio pobūdžio nusikalstamomis veikomis kėsiniama į pamatines teises. Lygiateisiškumo principas demokratinėje valstybėje yra laikomas konstitucine vertybe, įtvirtinta pagrindiniuose šalių teisės aktuose. Nusikalstamų veikų, motyvuotų neapykanta ir (ar) išankstiniu šališkumu, atveju kėsiniamosi objektas yra asmuo arba asmenų grupė, pasižyminti tam tikrais, jo / jos identitetą sudarančiais ir neretai nepakeičiamais požymiais. Taip neapykanta ir (ar) išankstinių šališkumu motyvuotos nusikalstamos veikos neigia asmens orumą, individualumą ir paneigia visų asmenų lygybės principą bei teisę (kaip ir galimybę) lygiavertiškai gyventi pliuralistinėje visuomenėje. Antra, neapykanta ir (ar) išankstiniu šališkumu motyvuotos nusikalstamos veikos yra „žinutės veikos“, kadangi nuo jų nukentėję asmuo ir kiti asmenys, priklausantys tai pačiai grupei, gauna aiškia žinutę, kad tokie, kokie jie yra, šioje visuomenėje yra nepageidaujami ir todėl nesaugūs. Taigi tokiomis veikomis yra sukeliama ne tik pirminė viktimizacija nukentėjusiajam asmeniui, bet ir netiesioginė viktimizacija tai pačiai grupei priklausantiems asmenims. Todėl neapykanta motyvuotų nusikalstamų veikų socialinis žalingumas pasižymi ne tiek fizine ar turtine, kiek itin didele moraline žala nukentėjusiajam<sup>45</sup>. Priklausymas tam tikrai grupei yra kaltininko motyvacijos šaltinis ir tai daro nusikalstamą veiką gerokai pavojingesnę<sup>46</sup>. Trečia, neapykanta ir (ar) išankstiniu šališkumu motyvuotos nusikalstamos veikos daro didelę įtaką visuomenei ją skaldydamos. Grupės, į kurias paprastai būna nukreipta neapykanta ir išankstinis nusistatymas, dažniausiai jau yra patyrusios tam tikrą diskriminacijos formą. Todėl jų teisių apsaugojimas ir teisingumo įgyvendinimas tampa labai svarbus, idant visuomenėje neįsigalėtų nesantaika tarp skirtingų grupių, galinti peraugti ir į aktyvią diskriminaciją ar net fizinį susidorojimą<sup>47</sup>. Būtent dėl šių priežasčių, lemiančių neapykanta motyvuotų nusikalstamų veikų pavojingumą, jų vienodu, tarptautiniais

45 Viačeslav Čigrin, „Neapykantos nusikaltimai: aktualijos ir tendencijos“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 9 (2013), 75.

46 Dovilė Murauskienė, „Rekomendacijos dėl baudžiamosios atsakomybės už neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas taikymo“, 2019, <https://vrm.lrv.lt>.

47 *Making hate crimes visible in the European Union: Acknowledging victims' rights* (Austria: European Union Agency for Fundamental Rights, 2012), 31.

standartais pagrįstu vertinimu buvo susirūpinta XXI amžiaus pradžioje.

2008 metais ES Tarybai priėmus Pamatinį sprendimą dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis ir apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis (toliau – Pamatinis sprendimas), ES valstybės narės įsipareigojo imtis priemonių užtikrinti baudžiamumą už su rasizmu ir ksenofobija susijusias nusikalstamas veikas, taip pat „viešą smurto ar neapykantos, nukreiptos prieš tam tikrą asmenų grupę, kurstymą“. Siekiant įgyvendinti šio Pamatinio sprendimo nuostatas, 2009 m. Lietuvoje buvo pakeistos BK normos, kriminalizavusios neapykantos kurstymą ir įtvirtinusios neapykantos motyvą kaip nusikalstamą veiką kvalifikuojantį požymį, taip pat kaip atsakomybę sunkinančią aplinkybę. Nepaisant to, kad Pamatinis sprendimas to nenumatė, Lietuvoje buvo pasirinkta kriminalizuoti platesnį veikų sąrašą, įtraukiant į jį tokias veikas kaip neapykanta motyvuotas tyčiojimas ar niekinimas.

Neapykanta motyvuotos nusikalstamos veikos, jų teisinis reguliavimas, praktinis taikymas daugiau dėmesio Lietuvoje susilaukė maždaug 2018 metais, kai imta plačiau diskutuoti apie šių nusikalstamų veikų pavojingumą, paplitimą, ypač didelį latentškumą, to priežastis. Nuo to laikotarpio daugėjo mokslinių diskusijų, pradėti vesti mokymai ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams, teisėjams, Generalinė prokuratūra 2020 metų balandžio 1 d. paskelbė naujos redakcijos Ikiteisminio tyrimo dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos atlikimo, organizavimo ir vadovavimo jam ypatumų metodines rekomendacijas<sup>48</sup>. Atkreipti dėmesį į šias nusikalstamas veikas dar labiau paskatino Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) 2020 m. sausio 14 d. sprendimas byloje *Beizaras ir Levickas prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 41288/15), kuriame konstatuota, kad Lietuvos teisėsaugos institucijos, atsisakydamos pradėti ikiteisminį tyrimą dėl neapykantos kalbos, kuria buvo raginama susidoroti su homoseksualiais asmenimis, pažeidė net tris Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos saugomas vertybes (teisę į privatų gyvenimą, teisę nebūti diskriminuojamam, teisę į veiksmingas teises priemones). EŽTT šiame sprendime, be kita ko, pažymėjo, kad tiesioginiams žodiniams išpuoliams ir grasinimams fiziniu susidorojimu, kurių pagrindą sudaro diskriminacinis požiūris, reikia taikyti baudžiamosios teisės priemones, o Lietuvos teisėsaugos institucijos demonstruoja nepakankamai rimtą požiūrį į tokio pobūdžio veikas ir jomis sukeliamas pasekmes<sup>49</sup>.

Grupių priskyrimas prie labiau saugomų nuo nusikalstamų veikų, motyvuotų neapykanta, yra vienas svarbiausių šių veikų kriminalizavimo aspektų. Nėra labai tikslių ir aiškių kriterijų, pagal kuriuos išskiriamos saugotinos grupės. Paprastai teigiama, kad labiau saugotinos yra tos grupės asmenų, kurie (asmenys) išsiskiria ypatingomis, lengvai pastebimomis savybėmis (pavyzdžiui, odos spalva, tautiniai drabužiai, atributai ir pan.). Būtent šie išskirtinimai ir paverčia asmenis labiau pastebimais, jie dažniau patenka į kaltininkų, turinčių išankstinį nusistatymą, akiratį<sup>50</sup>. Literatūroje<sup>51</sup> išskiriami šie rekomendacinio pobūdžio kriterijai, vertintini, ar konkrečią asmenų grupę galima priskirti prie labiau saugotinų:

(i) *Nepakeičiami bruožai*. Neapykanta motyvuotais nusikaltimais kėsinama į asmenų identiteto esmę, bruožus, kurių pakeisti neįmanoma (tautybė, rasė, etninė priklausomybė, seksualinė orientacija ir pan.) arba labai sunku (religija, socialinė padėtis ir pan.).

(ii) *Socialinis ir istorinis kontekstas*. Sprendžiant, kurią asmenų grupę priskirti labiau

48 Plačiau žr. „Ikiteisminio tyrimo dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos atlikimo, organizavimo ir vadovavimo jam ypatumų metodinės rekomendacijos“, [https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2020/04/neapykantos\\_nusikaltimu\\_tyrimo\\_metodines\\_rekomendacijos.pdf](https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2020/04/neapykantos_nusikaltimu_tyrimo_metodines_rekomendacijos.pdf).

49 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gruodžio 1 d. sprendimas byloje *Beizaras ir Levickas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 41288/15.

50 Murauskienė, *supra note*, 46.

51 *Hate Crime Laws. A practical guide* (Poland: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2009), 20.



saugomoms, svarbu žinoti tos grupės socialinę padėtį ir istorinį kontekstą. Asmenų grupės, kurios istoriniame kontekste jau buvo patyrusios diskriminaciją, neapykanta motyvuotus nusikaltimus, išlieka labiau saugotiniomis. Pavyzdžiui, nors asmenis pagal akių spalvą galima išskirti į atskirą, pavyzdžiui, mėlynakių grupę, tačiau, lyginant juos su asmenimis, skiriamais pagal odos spalvą (pvz., juodaodžiais), akivaizdu, kad šie dėl anksčiau patirtos diskriminacijos yra labiau pažeidžiami, todėl saugotini. Socialinio konteksto aspektas aktualus vertinant tokių asmenų dabartinę padėtį – ar įtampa dėl šios socialinės grupės yra didelė (pavyzdžiui, migrantai), ar reikia imtis pačių rimčiausių priemonių siekiant apsaugoti tokius asmenis nuo žodinių ar fizinių užpuodinėjimų<sup>52</sup>.

Lietuvos BK įtvirtintas baigtinis sąrašas požymių, būdingų asmenims ir grupėms, kurių atžvilgiu BK reglamentuoja neapykantą kaip galimą nusikalstamos veikos motyvą. Šie požymiai yra tiesiogiai perkelti iš minėto Pamatinio sprendimo. Iki aptariamų pakeitimų BK buvo įtvirtinti šie požymiai: amžius, lytis, seksualinė orientacija, neįgalumas, rasė, tautybė, kalba, kilmė, socialinė padėtis, tikėjimas, įsitikinimai, pažiūros. Aptariamais pakeitimais buvo įtvirtinti dar du požymiai – odos spalva ir etninė kilmė. Šių požymių įtvirtinimas tiesiogiai susijęs su tarptautinės bendruomenės išsakyta kritika dėl netinkamo ES teisės aktų įgyvendinimo.

2021 m. birželio 10 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija gavo Europos Komisijos oficialų pranešimą dėl ES teisės pažeidimo procedūros Nr. INFR(2021)2069 dėl 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis netinkamo perkėlimo ir įgyvendinimo Lietuvos nacionalinėje teisėje. Komisija nurodė, kad Lietuva neįvykdė savo įsipareigojimų, susijusių su Pamatinio sprendimo 2008/913/TVR 1 straipsnio („Su rasizmu ir ksenofobija susijusios nusikalstamos veikos“) 1 dalies a punkto, 1 straipsnio 1 dalies c ir d punktų kartu su 1 straipsnio 2 dalimi ir 4 straipsnio („Rasistiniai ir ksenofobiniai motyvai“) perkėlimu į nacionalinę teisę. Būtent šis Komisijos pranešimas ir išsakyta kritika ir siekis dar aktyviau kovoti su rasizmu ir ksenofobija lėmė dviejų požymių – odos spalvos ir etninės kilmės įtvirtinimą.

Šių požymių įtvirtinimu iš esmės buvo siekiama, kad būtų apimti visi rasę apibūdinantys požymiai taip kaip jie apibrėžiami Tarptautinėje konvencijoje dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo (1 straipsnio 1 dalis) – tai odos spalva, giminės, tautybė ar etninė kilmė. Nepaisant aukščiau nurodytų aptariamų pakeitimų lėmusių priežasčių, vis dėlto yra pagrindo manyti, kad šių naujų požymių įtvirtinimas yra perteklinis ir iš esmės situacijos nepakeis. Kaip jau minėta, tarptautiniuose teisės aktuose rasės terminas vartojamas kaip „terminas – skėtis“ ir apima tokius požymius, kaip etniškumas, odos spalva, tautybė<sup>53</sup>, todėl iki šiol BK buvęs įtvirtintas rasės požymis buvo pakankamas, kad apimtų ir odos spalvos požymį. Tas pats pasakytina ir dėl etninės kilmės požymio. Kilmės požymis gali būti pagrįstas bendru istorijos supratimu, teritorine kilme (regionine ar nacionaline), ypatingomis kultūrinėmis charakteristikomis, tokiomis kaip kalba ar religija, arba bendro požiūrio į tą pačią bendruomenę, etninę daugumą ar mažumą<sup>54</sup>. Iki šiol BK buvo įtvirtintas kilmės požymis, kuris aiškintinas kaip apimantis ne tik geografinę, bet ir etninę kilmę. Todėl šie pakeitimai vertintini veikiau kaip reakcija į tarptautinės bendruomenės požiūrį ar kritiką, nei realias pasekmes sukelsiantys ar įtakos teisėsaugos institucijų praktikai turėsiantys pokyčiai.

52 Murauskienė, *supra note*, 46.

53 *Prosecuting hate crimes. A practical guide* (International Association of prosecutors, 2014).

54 Murauskienė, *supra note*, 46.

## Išvados

1. Nors transporto priemonės vairavimas apsvaigus nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų yra didžiulė bet kurios visuomenės problema, vis dėlto baudžiamojo pobūdžio priemonių taikymas ir jų griežtinimas nėra tas kelias, kurį pasirinkus, galima sumažinti atitinkamų atvejų skaičių. Bet kokių baudžiamojo poveikio priemonių taikymo efektas būna trumpalaikis, netikras ir daugiau sietinas su totalitarinės sistemos taikomu poveikio nusikalstamumui būdu, kuris atskirais atvejais papildomai skatina ir beprasmišką atskirų teisės aktų tarpusavio konkurenciją. Teigiamą ir ilgalaikį efektą gali duoti tik įvairiapusės ir prevencinės programos, kurioms Lietuvoje ilgą laiką nebuvo skiriamas deramas dėmesys. Esminių pokyčių reikalauja ir baudžiamosios atsakomybės nustatymą už transporto priemonių vairavimą, kai vairuoja neblaivus asmuo, numatančios normos, nes negali būti tokių situacijų, kai BK bendrosios dalies normos neatsargios kaltės galimybę sieja tik su materialiomis nusikalstamų veikų sudėtimis, o BK 281<sup>1</sup> straipsnis tam tikra prasme konstruoja specifinę ir akivaizdžiai bendrajai daliai prieštaraujančią neatsargios kaltės formos sampratą.
2. Asmens perdavimą pagal EAO reglamentuojančios normos (materialios ir procesinės) reikalauja esminio ir sisteminio įvertinimo, nes pavieniai atvejai, kuriais lopomos teisinio reglamentavimo spragos, yra chaotiškos ir epizodiškos įstatymų leidybos pavyzdys. Tobulinant analizuojamos srities teisinį reglamentavimą, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas ir daugeliui su baudžiamąja jurisdikcija susijusių klausimų, kurių sprendimas padės mūsų baudžiamajame įstatyme tinkamai sureguliuoti baudžiamosios jurisdikcijos principus ir su jų įgyvendinimu susijusias taisykles. Tobulinant asmens perdavimo pagal EAO pagrindus ir procesą, turi būti įvertinta, kad žmogaus teisių ir (ar) pagrindinių laisvių galimo pažeidimo klausimas yra specifinis, dažnai nevienareikšmiškas, dinaminis ir reikalaujantis papildomo dėmesio. Todėl šis pagrindas turėtų būti reglamentuojamas atskirai nuo kitų EAO privalomo nevykdymo pagrindų ir taip, kad jį galima būtų naujai vertinti ir po teismo sprendimo įsiteisėjimo. Šio, o dar labiau ir kitų akivaizdžių EAO privalomo nevykdymo pagrindų vertinimo procese, sprendimo neperduoti asmenį teisė galėtų būti suteikta ir prokurorui.
3. Vertinant baudžiamosios atsakomybės už padėjimą kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką ir šnipinėjimą griežtinimo politiką, atkreiptinas dėmesys į tai, kad tokia elgsena neturi nieko bendro su atitinkamo nusikalstamumo tendencijomis, todėl identifikuotinas *kvazi* veiklumas siekiant apsaugoti svarbias valstybei vertybes ir mėginimas atgaivinti iš esmės ydingą įbauginimo teoriją. Nepaisant to, kad atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės instituto susiejimas su padėjimu kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką ir šnipinėjimu turi tvirtą konstitucinį pagrindą ir yra būtinas, tačiau siekiant tinkamai reglamentuoti jo taikymo pagrindus, reikėtų nustatyti visai kitą teisinį momentą iki kada kaltininkas turi prisipažinti dėl padaryto nusikaltimo ir suformuluoti tokiems atvejams tinkamą bendradarbiavimo sąvoką.
4. Baudžiamųjų įstatymų, kurie susiję su atsakomybe už kai kuriuos teroristinius nusikaltimus, kaita apspręsta paviršutiniškos ES teisės aktų analizės ir nepagrįsto manymo, kad esamas teisinis reglamentavimas yra pakankamas. Pritariant įstatymų leidėjo sprendimams dėl atsakomybės nustatymo už bet kokio laipsnio sveikatos sutrikdymą ir už žmogaus pagrobimą ar pagrobto žmogaus laikymą įkaitu dėl bet kokio pobūdžio teroristinių tikslų, vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad neturėtų būti manoma, kad efektyviausias ES teisės aktų ir nacionalinių įstatymų suderinamumo kelias – tai pažodinis ir tiesmukas jų perkėlimas į nacionalinę teisę. Tokia įstatymų leidėjo veikla dažnai pažeidžia vidinę BK normų darną ir jų tarpusavio sąsajumo principus. Būtent taip atsitiko naujai suformulavus BK 251 straipsnio 1 ir 2 dalis, nes visiškai be jokio teisinio ir faktinio pagrindų viešosios ar krovinio transporto priemonės

pagrobimas be teroristinių tikslų yra prilygintas veikoms, kurias darant kėsiniama į visuomenės saugumą. Sprendžiant šią problemą, turėtų būti atkreiptas dėmesys ir į tai, kad būtina praplėsti Lietuvos baudžiamąją jurisdikciją dėl poelgių, kurie padaryti stacionarios platformos atžvilgiu, ir šalies įstatymų pritaikomumą paremti ne tik personaliniu principu, bet ir valstybės interesų apsaugos principu, taip pat iki šiol BK normose neįtvirtintu individualių interesų apsaugos principu. Taip tobulinant baudžiamuosius įstatymus, turi būti iš naujo apsvarstomos tos normos, kurios tam tikra apimtimi nustato visiškai neįgyvendinamas veikų abipusio baudžiamumo taisykles.

5. Neapykanta motyvuotos nusikalstamos veikos kelia nemažą susirūpinimą tarptautinėje bendruomenėje dėl tokių veikų pavojingumo, sukeltų pasekmių, jaučiamų ne tik tiesiogiai nukentėjusiajam asmeniui, bet ir platesniam ratui asmenų, išsiskiriančių pagal tam tikrą požymį, kuris dėl istorinio ar socialinio konteksto lemia tokio asmens (asmenų grupės) didesnį pažeidžiamumą. 2022 metais Lietuvos įstatymų leidėjas, reaguodamas į Europos Komisijos raginimą papildyti požymių, dėl kurių asmenys pripažįstami labiau pažeidžiamais, sąrašą, tą ir padarė, įtvirtindamas odos spalvos ir etninės kilmės požymius. Vis dėlto šių požymių įtvirtinimas, labiausiai tikėtina, neturės didesnio poveikio teisėsaugos institucijų praktikai, kadangi ir iki šių pakeitimų *de facto* šie požymiai buvo įtvirtinti: odos spalvos požymį apėmė jau buvęs rasės požymis, o etninės kilmės požymį – kilmės požymis.

---

## Current Issues in Lithuanian Criminal Policy – Updates in 2022 and Directions for its Effectiveness

Mykolas Romeris University  
Law School  
Institute of Criminal Law and Procedure

**Prof. dr. Andrius Nevera**

E-mail: anevera@mruni.eu

**Dr. Dovilė Murauskienė**

E-mail: dmurauskiene@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-22-01-03

**Summary.** *This Article analyses the most significant amendments and supplements to the Criminal Code of the Republic of Lithuania made during 2022. These changes were due, in particular, to the recent case law of the Court of Justice of the European Union and the infringement proceedings initiated by the European Commission against Lithuania for: failure to transpose certain provisions of Framework Decisions 2002/584/JHA and 2002/584/JHA; the incorrect transposition of certain provisions of Framework Decision 2002/584/JHA; and the incorrect transposition and implementation of Directive 2017/541/EC of 15 March 2017 on combating terrorism in Lithuanian national law. These amendments were also influenced by the willingness to improve the conditions for criminal responsibility for crimes against the Independence of the State of Lithuania, the integrity of the territory, and the constitutional order. Important amendments were also made to address the issue of prohibiting the use of the right to drive road vehicles for drivers who repeatedly commit criminal offences while drunk or under the influence of narcotic drugs, psychotropic substances or*

*other psychoactive substances. The update of the relevant amendments to the Lithuanian Criminal Law raises the need to clarify their positive and negative features and to propose additional or even different solutions that would make Lithuanian criminal policy more effective. This article is critical of the solutions related to the strengthening of penal measures and punishment. It is also critical of the design of the relevant special types of exemption from criminal responsibility.*

**Keywords:** *Framework Decision, Directive, European Arrest Warrant, aiding and abetting acts against the Republic of Lithuania, espionage, hostage-taking, means of transport, prohibition of exercising special rights, terrorism, hate crimes, ethnic origin, skin colour.*